

Sygn. akt I PZ 15/19

POSTANOWIENIE

Dnia 9 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z powództwa W. P.
przeciwko P. Spółce Akcyjnej w W.
o ustalenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 9 stycznia 2020 r.,
zażalenia powoda na postanowienie Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w w Krakowie
z dnia 5 lipca 2019 r., sygn. akt VII Pa 91/18,

**uchyla zaskarżone postanowienie, ocenę dopuszczalności
skargi kasacyjnej przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi
Okręgowemu w K., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Pozwem z 9 maja 2016 r. W. P., reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, wystąpił przeciwko P. S.A. w W. o ustalenie, że zdarzenie z 27 września 2013 r. było wypadkiem przy pracy oraz o sprostowanie treści protokołu powypadkowego. W pozwie nie oznaczono wartości przedmiotu sporu.

Sąd Rejonowy dla Krakowa - Nowej Huty w Krakowie, wyrokiem z 12 kwietnia 2018 r., ustalił, że zdarzenie z 27 września 2013 r., mające miejsce w

czasie i miejscu wykonywania przez powoda W. P. zwykłych obowiązków pracowniczych, w wyniku którego powód doznał urazu kręgosłupa w odcinku lędźwiowym, było wypadkiem przy pracy w rozumieniu ustawy z dnia 30 września 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322 ze zm.) oraz nakazał stronie pozwanej sprostować protokół z 27 listopada 2015 r., zatwierdzony 1 grudnia 2015 r., przez wskazanie w nim, że zdarzenie z 27 września 2013 r. było wypadkiem przy pracy w rozumieniu art. 3 tej ustawy.

Strona pozwana wniosła apelację od wyroku Sądu pierwszej instancji, podając jako wartość przedmiotu zaskarżenia kwotę 854 zł. Sąd Rejonowy (podobnie jak Sąd Okręgowy) nie poddał tej wartości procedurze sprawdzenia.

Sąd Okręgowy w Krakowie, wyrokiem z 13 marca 2019 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że powództwo oddalił i zasądził od powoda W. P. na rzecz pozwanej P. S.A. w W. kwotę 480 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powód wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie. Pełnomocnik skarżącego oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego na kwotę 854 zł, wyjaśniając zarazem, że – jego zdaniem – w przedmiotowym sporze o ustalenie wypadku przy pracy skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych.

Postanowieniem z 5 lipca 2019 r. Sąd Okręgowy w Krakowie odrzucił skargę kasacyjną z uwagi na niespełnienie przez skarżącego warunku z art. 398² § 1 k.p.c., według którego w sprawach o prawa majątkowe z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna jest niedopuszczalna, jeśli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż dziesięć tysięcy złotych.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie powód, reprezentowany przez tego samego pełnomocnika, oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia na kwotę 49.900,24 zł. Zaskarżonemu postanowieniu o odrzuceniu skargi kasacyjnej pełnomocnik powoda zarzucił naruszenie:

1) art. 398² § 1 k.p.c. przez jego wadliwą wykładnię, polegającą na przyjęciu, że nie należy uznać dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawie o ustalenie bez względu na wartość przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia, która nie była

przedmiotem sporu, ale stanowiła kwestię wtórną, uzależnioną od uznania zdarzenia za wypadek przy pracy, a która wynosi faktycznie 49.900,24 zł;

2) art. 126¹ § 1 k.p.c., art. 398⁴ § 2 k.p.c. w związku z art. 19 § 2 k.p.c. przez utożsamienie w sprawie o ustalenie, że kwota pieniężna wymagana dla określenia właściwej wartości przedmiotu zaskarżenia dla skargi wniesionej od wyroku w sprawie majątkowej o roszczenie inne niż pieniężne to 854 zł, podczas gdy rzeczywista wartość roszczenia powoda (dochodzona w postępowaniu prowadzonym przed Sądem Rejonowym dla Krakowa - Nowej Huty w Krakowie) wynosi 49.900,24 zł i nie była możliwa do oszacowania przez powoda w dniu złożenia pozwu w przedmiotowej sprawie, gdyż powód nie był w stanie określić wartości przedmiotu sporu ani wartości przedmiotu zaskarżenia i wskazał kwotę 854 zł;

3) art. 398⁶ § 2 k.p.c. przez jego wadliwe zastosowanie w przedmiotowej sprawie i uznanie skargi kasacyjnej za niedopuszczalną, a w konsekwencji jej odrzucenie.

Dodatkowo składający zażalenie podniósł zarzut błędów w ustaleniach faktycznych polegających na przyjęciu, że rzeczywisty interes majątkowy powoda związany z ustaleniem (na podstawie art. 189 k.p.c.) wynosi 854 zł, chociaż został on wskazany przez powoda na poziomie 49.900,24 zł, co uzasadnia przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oraz przyjęcie, że „skarga kasacyjna powoda potwierdza, że kwota pieniężna wymagana dla określenia wartości przedmiotu zaskarżenia dla skargi wniesionej od wyroku w sprawie majątkowej o roszczenia inne niż pieniężne (art. 126¹ § 1 k.p.c., art. 398⁴ § 2 w związku z art. 19 § 2 k.p.c.) to 854 zł”, skoro w treści skargi kasacyjnej, definiując wartość majątkowych roszczeń powoda, została wskazana kwota 49.900,24 zł oraz zamieszczono stosowne wyjaśnienie w zakresie pochodzenia tej sumy i jej bezpośredniego związku z postępowaniem o ustalenie.

Pełnomocnik powoda wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego na rzecz powoda.

W uzasadnieniu zażalenia, pełnomocnik wyjaśnił, że wartość przedmiotu zaskarżenia oznaczona pierwotnie w skardze kasacyjnej była zdeterminowana

wartością zaskarżenia podaną w apelacji przez stronę pozwaną. Ustalając zaś faktyczną wartość przedmiotu zaskarżenia, należy, zdaniem wnoszącego zażalenie, uwzględnić, że przed Sądem Rejonowym dla Krakowa - Nowej Huty w Krakowie prowadzona jest sprawa z powództwa W. P. przeciwko P. S.A. o odszkodowanie i zadośćuczynienie za wypadek przy pracy o łącznej wartości 49.900,24 zł (IV P 891/18). Sprawa o ustalenie wypadku przy pracy ma charakter prejudycjalny względem prowadzonej przed Sądem Rejonowym dla Krakowa - Nowej Huty, co potwierdza postanowienie tego Sądu z 10 grudnia 2018 r. o zawieszeniu sprawy IV P 891/18.

Dodatkowo pełnomocnik powoda zasugerował, że w sytuacji gdy meritum sporu dotyczyło uznania zdarzenia za wypadek przy pracy, bez badania lub weryfikacji stopnia uszczerbku na zdrowiu, co uniemożliwiało powodowi określenie wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia, zasadne jest dopuszczenie skargi kasacyjnej bez względu na wartość przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie okazało się uzasadnione w stopniu, który skłonił Sąd Najwyższy do uchylenia zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego o odrzuceniu skargi kasacyjnej, choć nie wszystkie argumenty pełnomocnika powoda można uznać za trafne.

Rozważania należy rozpocząć od przypomnienia, że sprawa o ustalenie, iż zdarzenie było wypadkiem przy pracy, jest sprawą o prawa majątkowe (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 14 maja 2009 r., I PZ 5/09, OSNP 2011, nr 1-2, poz. 12 i powołane w jego uzasadnieniu inne orzeczenia). Dlatego należy odrzucić pogląd pełnomocnika powoda (wnoszącego zażalenie) o niemajątkowym charakterze roszczenia o ustalenie wypadku przy pracy (ustalenie, że konkretne zdarzenie było wypadkiem przy pracy). Należy przypomnieć, że roszczenie majątkowe nie musi mieć charakteru pieniężnego. Żądanie – a tym samym sprawa, w której to żądanie jest rozpoznawane – ma charakter majątkowy wówczas, gdy zmierza do realizacji prawa lub uprawnienia mającego bezpośredni wpływ na stosunki majątkowe stron, przy czym takimi sprawami mogą być zarówno sprawy o

świadczenie, jak i o ustalenie albo ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 28 listopada 2001 r., II UZ 81/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 450; z 3 grudnia 2001 r., I PZ 95/01, OSNP 2003 nr 23, poz. 572 oraz z 23 lutego 2004 r., I PZ 132/03, OSNP 2004 nr 24, poz. 423). Jeżeli oczekiwania powoda co do rozstrzygnięcia sądu skierowane są bezpośrednio na zaspokojenie interesu ekonomicznego (np. uzyskania w przyszłości odszkodowania albo zadośćuczynienia), to sprawa dotyczy praw majątkowych, jeżeli zaś zamiarem powoda jest ukształtowanie stosunków osobistych, to roszczenie ma charakter niemajątkowy, bo nie zmierza do bezpośredniego skutku ekonomicznego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 grudnia 2002 r., I CZ 163/02, OSP 2004 nr 5, poz. 60, z glosą S. Sołtysińskiego). O majątkowym bądź niemajątkowym charakterze prawa, którego dotyczy roszczenie, decyduje zatem majątkowy bądź niemajątkowy charakter dobra, którego naruszenia powód upatruje i którego ochrony się domaga. Wobec tego należy uznać, że prawami majątkowymi są wszelkie prawa wywodzące się bezpośrednio ze stosunków obejmujących ekonomiczne interesy stron. Niemajątkowe są natomiast prawa służące ochronie dóbr osobistych, praw stanu oraz stosunków rodzinnych (między małżonkami, między rodzicami i dziećmi).

W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy konsekwentnie przyjmuje, że do kategorii spraw o prawa majątkowe należą sprawy o sprostowanie protokołu powypadkowego (por. np. postanowienie z 27 marca 2003 r., II UZ 3/03, OSNP 2004 nr 7, poz. 130) oraz o ustalenie, że zdarzenie jest wypadkiem przy pracy (por. np. postanowienie z dnia 4 kwietnia 2006 r., I UZ 4/06, LEX nr 2508403). W tej kategorii spraw o ustalenie (art. 189 k.p.c.) roszczenie procesowe zmierza bowiem bezpośrednio do realizacji prawa lub uprawnienia mającego wpływ na stosunki majątkowe stron. Przede wszystkim chodzi w nich o możliwość uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego z tytułu wypadku przy pracy (jednorazowe odszkodowanie, renta z tytułu niezdolności do pracy, zasiłek chorobowy), a także ewentualnie o możliwość dochodzenia świadczeń przysługujących od pracodawcy (odszkodowanie za utratę lub uszkodzenie w związku z wypadkiem przedmiotów osobistego użytku oraz przedmiotów niezbędnych do wykonywania pracy – art. 237¹ § 2 k.p.; odszkodowawcze świadczenia uzupełniające), ewentualnie o

zapobieżenie przedawnieniu roszczeń. Podstawowym (głównym) i bezpośrednim przedmiotem ochrony, którego dotyczy powództwo o ustalenie wypadku przy pracy, jest bowiem interes ekonomiczny powoda, a więc jest to sprawa o prawo majątkowe.

Przedstawione argumenty prowadzą do wniosku, że spór w rozpoznawanej sprawie – o ustalenie, że pewne zdarzenie było wypadkiem przy pracy – dotyczy niewątpliwie praw o charakterze majątkowym. Dlatego obowiązkiem powoda było oznaczenie w pozwie wartości przedmiotu sporu, która determinowałaby również wartość przedmiotu zaskarżenia – najpierw apelacyjnego, a następnie kasacyjnego. Do niego należało określenie wartości jego interesów majątkowych (art. 19 § 2 k.p.c.).

Z tej perspektywy nietrafny jest argument pełnomocnika powoda, że w sytuacji gdy meritum sporu dotyczyło uznania zdarzenia za wypadek przy pracy, bez badania lub weryfikacji stopnia uszczerbku na zdrowiu, nie było możliwe określenie przez powoda wartości przedmiotu sporu, co sprawia, że uzasadnione jest przyjęcie dopuszczalności skargi kasacyjnej bez względu na wartość przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia. Z art. 19 § 2 k.p.c. wynika możliwość subiektywnego oznaczenia przez powoda w pozwie kwotą pieniężną wartości przedmiotu sporu.

Skoro sprawa o ustalenie wypadku przy pracy (ustalenie, że konkretne zdarzenie było wypadkiem przy pracy) jest niewątpliwie sprawą o prawa majątkowe, to w sprawie takiej powód ma obowiązek oznaczyć wartość przedmiotu sporu (art. 126¹ § 1 k.p.c., art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.), zaś przewodniczący w sądzie pierwszej instancji ma obowiązek wyegzekwować od powoda tę wartość pod rygorem zwrotu pozwu (art. 130 § 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. i art. 126¹ § 1 k.p.c.). W sprawie z zakresu prawa pracy o prawa majątkowe uzupełnienie braku formalnego pozwu, polegającego na nieoznaczeniu wartości przedmiotu sporu, mogło być ewentualnie dokonane w toku czynności wyjaśniających (art. 467 i 468 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed 7 listopada 2019 r.).

Zgodnie z art. 126¹ § 1 k.p.c., w każdym piśmie należy podać wartość przedmiotu sporu lub wartość przedmiotu zaskarżenia, jeżeli od tej wartości zależy

właściwość rzeczowa sądu, wysokość opłaty lub dopuszczalność środka odwoławczego, a przedmiotem sprawy nie jest oznaczona kwota pieniężna. W sprawie o ustalenie wypadku przy pracy (o ustalenie, że zdarzenie miało charakter wypadku przy pracy) od wartości przedmiotu sporu zależy właściwość rzeczowa sądu (albo rejonowego – art. 16, albo okręgowego – art. 17 pkt 4 k.p.c.), a także wysokość opłat sądowych (art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych) i choćby z tych przyczyn ustalenie wartości przedmiotu sporu jest niezbędne. Podkreślenia wymaga, że oznaczenie wartości przedmiotu sporu należy do powoda (a nie do pozwanego), bo to wartość interesów majątkowych powoda domagającego się sądowej ochrony wyznacza wartość przedmiotu sporu. Dlatego art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga, aby to powód w pozwie dokładnie określił żądanie, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczył wartość przedmiotu sporu, chyba że przedmiotem sprawy jest oznaczona kwota pieniężna.

Obowiązkiem powoda było oznaczenie wartości przedmiotu sporu, a obowiązkiem Sądu pierwszej instancji (przewodniczącego) skuteczne wyegzekwowanie od powoda tego obowiązku, czego jednak Sąd Rejonowy nie uczynił. Doprowadziło to do sytuacji, w której brak oznaczenia wartości przedmiotu sporu skłonił stronę pozwaną do oznaczenia w apelacji – jako wartości przedmiotu zaskarżenia apelacyjnego – kwoty 854 zł, która (prawdopodobnie, ponieważ nikt tego dotąd nie badał) odnosiła się do obowiązującej od 1 kwietnia 2017 r. do 31 marca 2018 r. kwoty odpowiadającej 1% stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wyznaczającej wysokość jednorazowego odszkodowania wypłacanego z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej (por. obwieszczenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 lutego 2018 r. w sprawie wysokości kwot jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. M.P. z 2018 r., poz. 268). Nie można jednak przyjąć, że była to rzeczywista wartość przedmiotu zaskarżenia. Skoro powód nie oznaczył w pozwie wartości przedmiotu sporu, Sąd pierwszej instancji nie wyegzekwował od powoda w stosownym czasie oznaczenia tej wartości, strona pozwana oznaczyła jako wartość przedmiotu zaskarżenia apelacyjnego kwotę, którą trudno traktować jako wartość odpowiadającą majątkowym interesom powoda, których ochrony powód domaga

się w sprawie o ustalenie, Sąd pierwszej instancji (podobnie jak Sąd drugiej instancji) nie weryfikował tej wartości w formalny sposób, a pełnomocnik powoda zupełnie bezkrytycznie oznaczył wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego w kwocie wcześniej wskazanej przez stronę pozwaną, to trudno przyjąć, aby pierwotnie oznaczona przez pełnomocnika powoda w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego miała wyznaczać dopuszczalność skargi.

Wartość przedmiotu sporu (a następnie wartość przedmiotu zaskarżenia) w sprawie o ustalenie wypadku przy pracy nie może być wyznaczana przez stronę pozwaną. Chodzi bowiem o majątkowe interesy powoda (pracownika domagającego się ustalenia wypadku przy pracy), a ich wartość może ocenić i oznaczyć jedynie sam powód (por. podobny pogląd przedstawiony w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z 5 sierpnia 2009 r., II PZ 6/09, LEX nr 558584).

Słusznie w związku z tym podnosi w zażaleniu pełnomocnik powoda – i jest to jedyna przyczyna uwzględnienia zażalenia – że Sąd Okręgowy, odrzucając skargę kasacyjną powoda z powodu jej niedopuszczalności (wyprowadzonej z treści art. 398² § 1 k.p.c.), oparł się w istocie na wartości przedmiotu zaskarżenia oznaczonej po raz pierwszy przez stronę pozwaną (następnie bezkrytycznie powtórzonej przez pełnomocnika powoda w skardze kasacyjnej), a nie na twierdzeniach samego powoda co do jego oceny wartości jego interesów majątkowych stanowiących przedmiot roszczeń zgłoszonych przez niego w procesie. Wartości przedmiotu sporu nie mogą wyznaczać arbitralne twierdzenia strony pozwanej, niepoparte jakąkolwiek argumentacją faktyczną lub prawną dotyczącą podstaw wyliczenia tej wartości. Wartość tę musi oznaczyć powód, ewentualnie – na żądanie sądu – przedstawiając sposób wyliczenia tej wartości.

Budzące poważne wątpliwości oznaczenie w skardze kasacyjnej wniesionej w imieniu powoda wartości przedmiotu zaskarżenia (na 854 zł) powinno być skłonić przewodniczącego w Sądzie Okręgowym do wezwania pełnomocnika powoda o wyjaśnienie sposobu wyliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego (art. 398⁶ § 1 k.p.c.), ponieważ stanowiło to usuwalny brak formalny skargi kasacyjnej (art. 398⁴ § 3 k.p.c.).

Słuszny okazał się w związku z tym zarzut naruszenia zaskarżonym postanowieniem art. 398² § 1 k.p.c., ponieważ do tej pory nie została w prawidłowy

sposób ustalona wartość przedmiotu zaskarżenia kasacyjnego, pozwalająca na ocenę dopuszczalności skargi kasacyjnej ze względu na tę wartość.

W sprawie o ustalenie wypadku przy pracy z reguły jest możliwe (choćby w przybliżeniu, co jest wystarczające) ustalenie wartości przedmiotu sporu w odniesieniu do ewentualnego roszczenia o jednorazowe odszkodowanie (art. 11 i art. 12 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r., poz. 1205), nawet bez wcześniejszego orzeczenia lekarza orzecznika ZUS. Zgodnie z art. 12 ust. 1 tej ustawy jednorazowe odszkodowanie przysługuje bowiem w wysokości 20% przeciętnego wynagrodzenia za każdy procent stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu. Stopień stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu według oceny procentowej w odniesieniu do poszczególnych uszkodzeń czynności organu, narządu lub układu oraz towarzyszących powikłań jest natomiast określony w załączniku do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad orzekania o stałym lub długotrwałym uszczerbku na zdrowiu, trybu postępowania przy ustalaniu tego uszczerbku oraz postępowania o wypłatę jednorazowego odszkodowania (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 954 ze zm.). Strona reprezentowana od początku procesu przez profesjonalnego pełnomocnika jest w stanie oznaczyć wartość przedmiotu sporu lub zaskarżenia w sprawie o ustalenie wypadku przy pracy, biorąc pod uwagę wspomniane regulacje prawne (art. 19 § 2 k.p.c.). Wartość majątkowych interesów powoda może być również odniesiona do wysokości roszczeń uzupełniających dochodzonych od pracodawcy na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego.

Wspomniane okoliczności stanowiły wystarczającą podstawę do uchylenia przez Sąd Najwyższy zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. Uchylenie postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej nie oznacza, że skardze może być już w tej chwili nadany bieg, a jedynie, że jej braki – dotyczące oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, ewentualnie formalnego sprawdzenia przez Sąd Okręgowy wartości wskazanej przez powoda – powinny zostać uzupełnione w odpowiednim trybie.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.